

Waarom dit onderzoek?

Jongeren brengen veel tijd door op school. Ze doen er veel kennis op, maar ze leven er ook samen. De schooltijd is ook een oefentijd in verplicht samenleven. In het Vlaanderen van vandaag is dat een oefening in intercultureel samenleven.

De overheid verwacht op dat vlak wel wat van scholen: de diversiteit in de samenleving wordt het best weerspiegeld op school. We streven naar een sociale mix om meer sociale cohesie te bewerkstelligen. De overheid goot deze ideeën ook in een wettelijk kader, via het inschrijvingsdecreet.

Focus op lesvrije momenten

Samenleven in de klas en samenleven tijdens de lesvrije momenten zijn twee verschillende dingen.

In de klas is het samenleven in principe meer gestructureerd. De focus ligt er op leren en scholen verwachten van leerlingen dat hun gedrag in die lijn ligt. En er is de leerkracht, die het samenleven in goede banen leidt.

Tijdens lesvrije momenten is dat anders. Leerlingen zijn vrijer om te doen wat ze willen, het gedrag van medeleerlingen is minder voorspelbaar. Je kunt er met meer leerlingen contacten aanknopen, of je kunt ze ook vermijden. De kans op onaangename ervaringen zoals pesten en het gebrek aan steun daarbij (ook al is er toezicht) is er groter.

Daarom kiezen we in dit onderzoek voor **een focus op lesvrije momenten**. Aankomen op school, de middagpauze, de korte voor- en namiddagpauze, vertrekken van school.

Gemakshalve hebben we het over 'de speelplaats', maar **we bekijken het breder**. Wat er gebeurt aan fietsenstallingen, in de toiletten of bij de lockers (kreukelzones), in gangen of trappenhallen (transitzones), in en aan de refter ... het hoort er ook bij, en is minstens even belangrijk.

Omgaan met etnisch-culturele diversiteit

We zien vier belangrijke redenen waarom aandacht voor de speelplaats kan helpen bij het goed omgaan met etnisch-culturele diversiteit.

1 Mixen is niet gelijk aan fixen

Buiten de school verloopt het sociale leven van jongeren vaker gefragmenteerd en gescheiden. Daar is contact in diversiteit dus ook veel minder gegarandeerd. De school is voor sommige jongeren **de enige plek waar verschillende leefwerelden elkaar ontmoeten**, in de klas en – op een minder gestructureerde manier – op de speelplaats.

Jongeren goed laten samenleven op school is **een grote uitdaging**. Het is niet omdat in een school veel diversiteit aanwezig is, dat de meerwaarde vanzelf komt bovendrijven. Mixen is inderdaad niet gelijk aan fixen. Goed samenleven vraagt om **ontmoeting, dialoog en goede afspraken**. In deze tekst geven we tips en achtergrond hoe je daaraan kan werken, ook tijdens de pauzes.

2 Interculturele competentie verhogen

Door contact en ontmoeting raken jongeren vertrouwd met diversiteit en leren ze ermee omgaan. Ze krijgen kansen om intercultureel competent te worden. Dit werkt het best bij ontmoetingen die goed begeleid en omkaderd zijn. Ze leren dan bijvoorbeeld dat mensen met een verschillend perspectief naar de dingen kijken. Dit zijn belangrijke vaardigheden voor iedereen die in de samenleving van morgen wil functioneren. Onderzoek¹ wijst uit dat jongeren uit volkswijken in grote steden zich deze competenties hebben eigengemaakt². We denken dat dit minder het geval is voor scholieren uit de wittere middenklasse die buiten de steden wonen.

3 Welbevinden is cruciaal voor motivatie en leren

Je goed voelen op school. Er thuis zijn. Het zijn belangrijke factoren voor je motivatie om te studeren en om een diploma te halen. Dat geldt voor iedereen, maar in het bijzonder voor allochtone jongeren. Zij doen het gemiddeld minder goed op school en hebben meer te kampen met demotivatie.

1 Baes A., Soenen R. (2011). De leefwereld van maatschappelijk kwetsbare jongeren in het kader van informatiebehoefte en informatietactieken (VIP jeugd).

2 Crul, M., & Schneider, J. (2010). Comparative Integration Context Theory: Participation and Belonging in New Diverse European Cities. *Ethnic and Racial Studies*, 33:7, 1249-1268.

Hoe je je voelt op de speelplaats zegt ook veel over je algemene welbevinden. Op de speelplaats mogen zijn wie je bent, je gewaardeerd voelen, is dus heel belangrijk.

Contacten met leerkrachten (en breder het hele schoolpersoneel) spelen daarbij een cruciale rol. De pauzes bieden kansen om scholieren te ondersteunen, op een andere manier dan in de klas.

4 Impact op burgerschap.

In de secundaire school ontwikkelen jongeren **hun identiteit en hun politiek en sociaal burgerschap**. *Peers* beïnvloeden hen daarbij sterk, maar ook wat er in de wereld rond hen gebeurt. Denken we maar aan de impact van sociale media en gebeurtenissen op wereldvlak.

Onderzoek wijst erop dat de door jongeren ontwikkelde politieke en sociale attitudes vrij stabiel blijven tijdens de rest van hun leven³. De onderzoekers focusten op attitudes van ethnocentrisme en hoe het schoolgebeuren hierop van invloed kan zijn.

Ze concluderen dat er **geen verband** bestaat tussen de grootte van diversiteit van de schoolbevolking en het hebben van vooroordelen en ethnocentrisme.

Meer diversiteit zorgt dus **niet automatisch** voor meer of minder ethnocentrisme. Spanningen tussen jongeren van diverse afkomst hebben wel een duidelijk negatief effect. Dit wijst er ook op dat **positieve contacten** tot **minder vooroordelen en ethnocentrisme** kunnen leiden. Investeren in de kwaliteit van de relaties tussen jongeren is dus belangrijk.

Daarom kiezen we ervoor om te **focussen op het secundair onderwijs** (ASO, TSO, BSO – verder onderzoek in het BuSo is zeker nuttig). Opvoeden tot burgerzin is bovendien een vakoverschrijdende eindterm in het secundair onderwijs.

3 Dejaeghere, Y., Hooghe, M., & Claes, E. (2012). Do Ethnically Diverse Classes Reduce Ethnocentrism? A Two-Year Panel Study among Majority Group Late Adolescents in Belgium. *International Journal of Intercultural Relations*, 36 (1), 108-117. [2010 SSCI Impact Factor: 1.05]

Wat willen we bereiken?

We willen de aandacht voor samenleven op de speelplaats en het gesprek daarover aanwakkeren. We mikken daarbij op verschillende niveaus.

Doelgroepen

Een instrument voor secundaire scholen

Alle **secundaire scholen in Vlaanderen** en de **Nederlandstalige scholen in Brussel** krijgen input om het samenleven op de speelplaats te verbeteren. We willen hen prikkelen, inzichten aanreiken, inspireren en aanzetten tot actie. Dit doen we met een website: www.verschilopdespeelplaats.be

Meer concreet hopen we **directies, zorg- en GOK-coördinatoren** te bereiken. Zo kunnen ideeën ook een plek krijgen in het schoolbeleid.

Samenwerken met CLB's en PBD's

Samenwerken met **CLB's en PBD's is heel belangrijk**. Met hen bekijken we wat zij uit de inhoud van dit project kunnen opnemen bij hun ondersteuning van scholen. Ook met het **Steunpunt Diversiteit en Leren (SDL)** stemmen we af.

Overheid en Vlor

In het najaar van 2014 zullen we aanbevelingen formuleren voor **het kabinet en de administratie onderwijs**. Hierbij zullen we aandacht hebben voor randvoorwaarden die scholen kunnen helpen om meer werk te maken van samenleven op de speelplaats.

Klasse

Ook met Klasse werken we samen. We bekijken we hoe we complementair aandacht kunnen geven aan dit onderwerp. De verspreiding van een affiche en flyers naar de scholen verloopt via het tijdschrift Maks.

Kortere middagpauze?

De kijk van een leerkracht: *"We hebben de middagpauze ingekort tot een half uur. Zo verkleinen we de kans op pesten, omdat verveling minder vlug de kop op steekt."*

De kijk van een leerling: *"Het is jammer dat we nu minder tijd hebben om ons even uit te leven en op te laden voor de les in de namiddag."*

Hoe gingen we te werk?

- Minstens even belangrijk als onze doelen is het proces om ze te bereiken. Om een rijke inhoudelijke input te krijgen werkten we op verschillende sporen:
- We **observeerden** in een beperkt aantal scholen en voerden er gesprekken met directie, leerkrachten en leerlingen. We deden dit om een idee te krijgen van wat er over dit onderwerp leeft en om een visueel beeld te krijgen van de scholen, hun speelplaats en wat er al gebeurt.
- We bezochten de volgende scholen: Ursulinen Mechelen (ASO/TSO/BSO), Instituut Anneessens-Funck Brussel (TSO/BSO/OKAN), Vrij Katholiek Onderwijs Opwijk (ASO/TSO), Koninklijk Technisch Atheneum Drie Hofsteden Kortrijk (TSO/BSO), Atheneum Wispelberg Gent (ASO), Koninklijk Atheneum Antwerpen (ASO/TSO/BSO/OKAN).
- We namen literatuur door, op zoek naar **kaders en wetenschappelijke onderbouw** van onze werk.
- We interviewden **experten** uit verschillende disciplines.
 - Gie Deboutte, expert pesten
 - Ruth Soenen, antropologe en expert over het 'kleine ontmoeten'
 - Tom Palmaerts, trendwatcher en partner bij Trendwolves
 - Geert Leemans, stafmedewerker AGION
 - Bruno Vanobbergen en Lieven De Rycke van het Kinderrechtencommissariaat
 - Eva Verstraete, steunpunt Diversiteit en Leren
 - Scholieren, op de Inspraakdag van de Vlaamse Scholierenkoepel
- We maakten een lijst van **stakeholders** die we willen betrekken bij dit project. We informeren hen over het project en over onze vorderingen. We toetsen bij hen af of de ideeën die we ontwikkelen er toe doen. De stakeholders verrijken het project met hun perspectief op de zaak en met hun expertise. Daarom installeerden we een brede **klankbordgroep** met vertegenwoordigers van die stakeholders.

Onze kijk op diversiteit

We vertrekken van een **visie** waarvan dit de kernpunten zijn:

- **Diversiteit** is onze invalshoek. We bedoelen daarmee niet alleen de veelheid van mensen met een verschillende (culturele) achtergrond die je in een school kan ontmoeten, maar ook de verhoudingen tussen en binnen die verschillende groepen van mensen. Het gaat erom dat mensen met een verschillende (culturele) achtergrond samen zoeken naar een manier van samenleven.
- **Kijken vanuit verschillende perspectieven.** Ieder kijkt vanuit zijn of haar referentiekader naar de realiteit, en gaat die op zijn of haar manier interpreteren. Het is maar door in gesprek te gaan met de ander, en meer perspectieven te zien dat je een rijker beeld krijgt. Omgaan met diversiteit begint met het kijken vanuit een meervoudig perspectief.

- **Iedereen is gelijkwaardig.** Daarom bekijken en behandelen we iedereen ook gelijkwaardig, zonder waardeoordeel of vooroordeel. Vanuit deze gelijkwaardigheid gaan we in dialoog.
- **Iedereen mag zich presenteren met een eigen identiteit.** Elke identiteit is veelvormig en dynamisch. Iemand van vreemde afkomst is meer dan dat aspect alleen.
- Iedereen krijgt kansen om zijn of haar **talenten** en **competenties** te ontwikkelen.
- Het is in **ontmoeting**, in **interactie** en in **samenwerking** dat diversiteit een **meerwaarde** kan zijn. Het verruimt de leefwereld van mensen. Ze leren gelijkenissen en verschillen zien en ze leren daar al doende mee om te gaan.
- Goed samenleven in diversiteit vraagt ook om **goede afspraken** die tot stand komen via dialoog en onderhandeling (er bestaat ook een **niet-onderhandelbaar kader**: de mensenrechten).
- **Participatie** (meepraten, meedoen, waar het kan meebeslissen) zorgt voor **constructieve betrokkenheid**. Constructieve betrokkenheid zorgt ervoor dat mensen ook verantwoordelijkheid opnemen (mede-eigenaar worden) waardoor de kwaliteit van het samenleven kan verhogen.

Gaat dit onderzoek over het samenleven van jongeren van diverse afkomst?

Ja,

omdat we daar bijzondere aandacht voor willen hebben. Hoe kan de school met de diversiteit op de speelplaats rekening houden? Hoe kan ze er meerwaarde uithalen?

Neen,

de centrale vraag die we willen beantwoorden is wat een school kan doen om de kwaliteit van het samenleven op de speelplaats te bevorderen, zodat heel de school er beter van wordt. Onze opzet overstijgt dus het samenleven van jongeren uit verschillende bevolkingsgroepen. Het gaat om **alle jongeren**, met hun meervoudige identiteit.